20/10/2020

Ο Έρνεστ Χέμινγουεϊ γράφει για τη φρίκη της εκκένωσης της Θράκης

/ Ιστορία - Εθνικά Θέματα

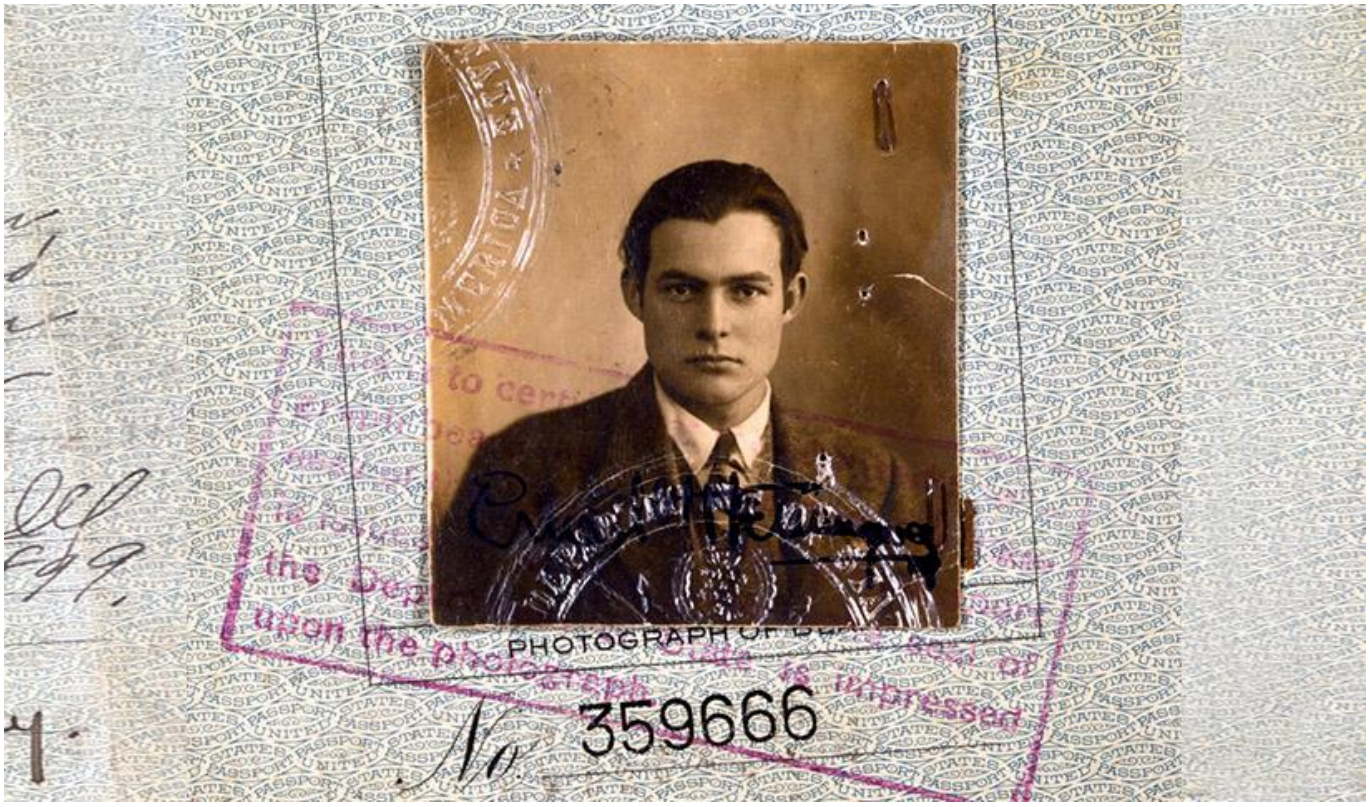

Ο Έρνεστ Χέμινγουεϊ γεννήθηκε στις ΗΠΑ στις 21 Ιουλίου 1899* και μόλις 20 περίπου χρονών, το 1920, άρχισε να εργάζεται ως δημοσιογράφος και πολεμικός ανταποκριτής της εφημερίδος Toronto Star Weekly. Μέσω των ανταποκρίσεών του το ευρύ κοινό της εποχής γνώρισε τη Μικρασιατική Καταστροφή. Ήταν παρών στην ανταλλαγή των πληθυσμών στη Θράκη, που ακολούθησε τη Συνθήκη των Μουδανιών το 1922.

Μέσα από το λογοτεχνικό του ταλέντο, ο συγγραφέας δίνει συγκλονιστικές περιγραφές μιας περιόδου που έχει σημαδέψει την ψυχή των Ελλήνων.

«Ο άντρας σκεπάζει με μια κουβέρτα την ετοιμόγεννη γυναίκα του πάνω στον αραμπά για να την προφυλάξει από τη βροχή. Εκείνη είναι το μόνο πρόσωπο που βγάζει κάποιους ήχους [από τους πόνους της γέννας]. Η μικρή κόρη τους την κοιτάζει με τρόμο και βάζει τα κλάματα. Και η πομπή προχωρά... Δεν ξέρω πόσο χρόνο θα πάρει αυτό το γράμμα να φτάσει στο Τορόντο, αλλά όταν εσείς οι αναγνώστες της Σταρ το διαβάσετε, να είστε σίγουροι ότι η ίδια τρομακτική,

βάναυση πορεία ενός λαού που ξεριζώθηκε από τον τόπο του θα συνεχίζει να τρεκλίζει στον ατέλειωτο λασπωμένο δρόμο προς τη Μακεδονία» **(Toronto Star, 20 Οκτωβρίου 1922).**

Αν και άρρωστος από ελονοσία, ο Χέμινγουεϊ παρακολουθεί την πορεία των Ελλήνων προσφύγων: «Το κυρίως σώμα της πομπής, που διασχίζει τον ποταμό Έβρο στην Αδριανούπολη, φτάνει τα τριάντα χιλιόμετρα. Τριάντα χιλιόμετρα με κάρα που τα σέρνουν βόδια, ταύροι και λασπωμένα βουβάλια, με εξουθενωμένους, κατάκοπους άνδρες, γυναίκες και παιδιά να περπατούν στα τυφλά…».

Τα δημοσιογραφικά του άρθρα αναφέρονται κυρίως στη στρατιωτική εκκένωση της Κωνσταντινούπολης και της Ανατολικής Θράκης, και στο αντίστοιχο χρονικό του ελληνικού ξεριζωμού. Το αντικειμενικό ρεπορτάζ –η ψυχρή αποτύπωση ενός ιστορικού γεγονότος– εξελίσσεται σταδιακά σε απόγνωση και κραυγή διαμαρτυρίας για τα δεινά των μετακινούμενων πληθυσμών. Ο δημοσιογράφος καταδεικνύει, μεταξύ άλλων, τα ολέθρια διπλωματικά και στρατιωτικά σφάλματα της ελληνικής κυβερνήσεως. Στις 3 Νοεμβρίου του 1922 από το Μουρατλί σημειώνει τον τραγικό επίλογο της προδοσίας: «Καθώς γράφω, ο ελληνικός στρατός ξεκινάει την εκκένωση της Ανατολικής Θράκης. Οι στρατιώτες παρελαύνουν σκυθρωπά… Εγκατέλειψαν τις καμουφλαρισμένες θέσεις των πολυβόλων, τις οχυρωμένες και γεμάτες συρματόπλεγμα κορυφογραμμές, εκεί όπου είχαν σχεδιάσει να δώσουν την τελική μάχη εναντίον των Τούρκων.

»Αυτό είναι το τέλος της σπουδαίας ελληνικής στρατιωτικής περιπέτειας.

»Ακόμα και στην εκκένωση, οι Έλληνες φαίνονται καλοί στρατιώτες. Έχουν έναν αέρα θαρραλέας επιμονής που θα σήμαινε δύσκολα ξεμπερδέματα για τον Τούρκο, αν ο στρατός του Κεμάλ έπρεπε να πολεμήσει για τη Θράκη, αντί αυτή να του δοθεί ως δώρο στα Μουδανιά. Ο λοχαγός Ουίταλ του ινδικού ιππικού (…) μου είπε την εκ των έσω ιστορία της ίντριγκας που οδήγησε στην κατάρρευση του ελληνικού στρατού στη Μικρά Ασία: Οι Έλληνες στρατιώτες ήταν πολεμιστές πρώτης κατηγορίας. Είχαν καλούς αξιωματικούς, οι οποίοι είχαν υπηρετήσει με τους Βρετανούς και τους Γάλλους στη Θεσσαλονίκη και υπερτερούσαν του κεμαλικού στρατού. Πιστεύω ότι θα καταλάμβαναν την Άγκυρα και θα έβαζαν τέλος στον πόλεμο, αν δεν είχαν προδοθεί. Όταν ο Κωνσταντίνος ανέλαβε την εξουσία, έδιωξε όλους τους αξιωματικούς του στρατού από το πεδίο της μάχης· από τον αρχιστράτηγο μέχρι τους διοικητές των διμοιριών. Αντικαταστάθηκαν με νέους αξιωματικούς που ήταν οπαδοί του Τίνο, οι περισσότεροι εκ των οποίων είχαν περάσει τον πόλεμο στην Ελβετία η τη Γερμανία και δεν είχαν ακούσει ούτε πυροβολισμό. Αυτό προκάλεσε την πλήρη κατάρρευση του στρατού και ήταν το αίτιο, της ελληνικής ήττας».

Και τελειώνει με μια πρόταση που δεν θα την έγραφε ποτέ ένας απλός δημοσιογράφος, αν δεν είχε μέσα του το ταλέντο του μεγάλου νομπελίστα συγγραφέα: «Όλη μέρα περνάω από δίπλα τους· είναι βρόμικοι, κουρασμένοι, αξύριστοι, ανεμοδαρμένοι στρατιώτες που βαδίζουν στην καφετιά, άγονη θρακική ύπαιθρο, χωρίς μπάντες, χωρίς οργανώσεις αρωγής· τίποτα, εκτός από ψείρες, βρόμικες κουβέρτες και κουνούπια τη νύχτα. Είναι οι τελευταίοι από τη δόξα που ήταν κάποτε η Ελλάδα. Αυτό είναι το τέλος της δεύτερής τους πολιορκίας της Τροίας» (Toronto Star, 3 Νοεμβρίου 1922).

Σε μια άλλη ανταπόκρισή του στην «Toronto Star», γράφει ο Χέμινγουεϊ:

«Βρίσκομαι σε ένα άνετο τρένο, αλλά με τη φρίκη της εκκένωσης της Θράκης όλα μου φαίνονται απίστευτα. Έστειλα τηλεγράφημα στη Σταρ από την Αδριανούπολη. Δεν χρειάζεται να το επαναλάβω. Η εκκένωση συνεχίζεται…. Ψιχάλιζε. Στην άκρη του λασπόδρομου έβλεπα την ατέλειωτη πορεία της ανθρωπότητας να κινείται αργά στην Αδριανούπολη και μετά να χωρίζεται σ’ αυτούς που πήγαιναν στη Δυτική Θράκη και τη Μακεδονία. Δεν μπορούσα να βγάλω από το νου μου τους άμοιρους ανθρώπους που βρίσκονταν στην πομπή γιατί είχα δει τρομερά πράγματα σε μία μόνο μέρα. Η ξενοδόχισσα προσπάθησε να με παρηγορήσει με μια τρομερή τούρκικη παροιμία: “Δεν φταίει μόνο το τσεκούρι, φταίει και το δέντρο”…» (Toronto Star, 14 Νοέμβρη 1922).

Ο Χέμινγουεϊ, ως πολεμικός ανταποκριτής, ξέρει ότι 1.250.000 Έλληνες

διώχτηκαν από τα σπίτια τους με την ανταλλαγή των πληθυσμών: «Ό,τι και να πει κανείς για το πρόβλημα των προσφύγων στην Ελλάδα, δεν πρόκειται να είναι υπερβολή. Ένα φτωχό κράτος, με μόλις 4 εκατομμύρια πληθυσμό, πρέπει να φροντίσει για άλλο ένα τρίτο των κατοίκων. Και τα σπίτια που άφησαν οι μουσουλμάνοι που έφυγαν δεν επαρκούν σε τίποτα, χώρια η διαφορά στο επίπεδο κουλτούρας που είχαν συνηθίσει οι Έλληνες στην Κωνσταντινούπολη».

Ο δημοσιογράφος, αν και επηρεάζεται από την ελληνική τραγωδία, διατηρεί ουδετερότητα και ορθή κρίση, αλλά η δυστυχία στα γραπτά του λαμβάνει καθολική έκταση. Σε ένα από τελευταία του άρθρα από την Τουρκία στην Toronto Star γράφει: «Ποιος θα θρέψη τόσο πληθυσμό; Κανένας δεν το ξέρει και μέσα στα επόμενα χρόνια ο χριστιανικός κόσμος θα ακούει μια σπαρακτική κραυγή που ελπίζω να φτάσει και ως τον Καναδά: “Μην ξεχνάτε τους Έλληνες!”».

Οι ανταποκρίσεις του νομπελίστα Έρνεστ Χέμινγουεϊ το χρονικό διάστημα 1920-1922 έγιναν βιβλίο με τίτλο Με υπογραφή Χέμινγουεϊ και υπότιτλο «1920-1922 – Ιταλία, Βαλκάνια, Μικρασιατική Καταστροφή» (εκδ. Καστανιώτη). Είναι όμως το δραματικό φινάλε του που κάνει πολύτιμο το βιβλίο για την ελληνική ιστορική μνήμη. Μέσα από είκοσι άρθρα που ξεκινούν με την περιγραφή της Κωνσταντινούπολης, στον απόηχο των γεγονότων της Σμύρνης, αναφέρεται στην Πόλη που ουσιαστικά πολιορκείται από τα στρατεύματα του Κεμάλ. Γράφει για τον τρόμο των κατοίκων που οπλίζονται για να αντιμετωπίσουν την απειλή, αλλά και για τον εφησυχασμό τους όταν εμφανίζεται ο βρετανικός στόλος. Γράφει για τα καραβάνια των προσφύγων και για την αποχώρηση του ελληνικού στρατού από τη Θράκη…

____

* Στις 2 Ιουλίου 1961 ο Έρνεστ Χέμινγουεϊ έδωσε τέλος στη ζωή του, στο Ketchum του Αϊντάχο των ΗΠΑ.

Πηγή: ilovethrace.wordpress.com.